

<https://doi.org/10.26565/2220-8089-2024-45-02>

УДК 323:004(477)

Валерій Петрович Кононенко

доктор юрид. наук, професор кафедри міжнародного права
та права Європейського Союзу, навчально-наукового інституту права,
Державного податкового університету, вул. Університетська, 31,
м. Ірпінь, Київська обл. 08205,;
професор кафедри міжнародних відносин,
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут
міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, 61022, м. Харків.
advokatkononenko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-6461-7072>

Тетяна Геннадіївна Комарова

доктор політичних наук, професор кафедри політології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, 61022, м. Харків;
професор кафедри філософії Харківського національного
університету радіоелектроніки, 7, Проспект Науки, м. Харків, 61166.
t.komarova@karazin.ua; tatyana.avksentiyyva@nure.ua, <http://orcid.org/0000-0002-7243-249X>

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЗАСІБ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДЕРЖАВИ

Розглядається проблема цифрової дипломатії як засобу стратегічної комунікації держави. Автори розглядають різні підходи до визначення цього феномену. Цифровізація суспільних процесів впливає на дипломатію, її практичне втілення. Зміни стосуються інститутів та механізмів, через які держави та інші міжнародні актори реалізують свої інтереси. Приділяється увага таким складовим простору сучасної дипломатії як великі обсяги інформації та бази даних, електронний уряд, електронна участь, кібербезпека, цифрова трансформація. Поєднується аналітичний погляд на сучасну дипломатію із розкриттям умов інформаційної епохи, які формують напрямки та принципи завдання сучасного розвитку. Визначено, що трансформації влади щодо пріоритетності продукування та контролю ціннісних смислів, культурних кодів суспільства, повинні бути враховані цифровою дипломатією, із залученням широкого кола суб'єктів як державної, так і недержавної сфери. Розглядаються питання специфіки викликів процесам прийняття політичних рішень у сфері цифрової дипломатії: віртуалізація суспільно-політичних процесів, стан невизначеності, нестабільності, плинності у глобальному просторі, латентність, нескоординованість впливів центрів сили (влади), коло, яких значно розширилось, боротьба за інформаційне домінування, за скорочення інформаційного простору та можливостей опонентів.

Зазначається, що знання, ціннісні смисли, культурні коди суспільств, комунікативні канали, нові медіа, інформаційні мережі стають стратегічно значущими у міжнародній діяльності. Оскільки нова якість влади у тому, що вона все частіше позбувається інституціональної локалізації, анонімності, мережева гнучкість, спроможність до нелінійного політикотворення, принципів горизонтальності та вертикалізму, врахування завдань нестійкої рівноваги принципів горизонтальності та вертикалізму, стратегічних та тактичних, цілепріоритетних та кон'юнктурних завдань, аксіологічних смислів, конкурентоспроможних іміджів надають сучасним акторам світової політики великих переваг.

Ключові слова: *цифрова дипломатія, влада, держава, публічна дипломатія, політичні трансформації, інститути, процеси, міжнародні відносини, суб'єкти політики, ціннісні смисли.*

© Кононенко В.П., Комарова Т.Г., 2024.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

Як цитувати: Кононенко В. П., Комарова, Т. Г 2024. Цифрова дипломатія як засіб стратегічної комунікації держави. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»* 45:15-20. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2024-45-02>.

In cites: Kononenko, Valery, Komarova, Tetiana. 2024. Digital Diplomacy as a Means of Strategic State Communication. *The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»* 45: 15-20. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2024-45-02> (in Ukrainian).

Сучасна динаміка міжнародних відносин, однією з характеристик яких є активна участь транснаціональних акторів в міжнародних справах, залучення новітніх форм комунікації та пошук нових форм транснаціональної політики мають значний вплив на дипломатію як інструмент зовнішньої політики. На часі інформаційний етап розвитку світу характеризується швидкими системними змінами суспільного життя. Нові якісні трансформації потребують динамічного та ефективного реагування. Безумовно, сфера міжнародних відносин стає форпостом у справах формування та підтримки стабільності як у глобальному, так і регіональних, локальних вимірах суспільно-політичного простору. Поява цифрових технологій кардинально вплинула на діяльність дипломатії. Міністерства закордонних справ, посольства та дипломати постійно впроваджують нові інструменти та платформи, а також переосмислюють середовище, в якому вони оперують.

Останніми роками також спостерігається підвищений академічний інтерес до перетину дипломатії та цифрових технологій. Вчені оцінили використання дипломатами цифрових інструментів для взаємодії з новою аудиторією, подолання обмежень традиційної дипломатії, співпраці з новими акторами та сприяння міжкультурному діалогу (Сегеда 2020). На нашу думку, задля досягання питання цифрової дипломатії важливо використовувати доробок авторів, які досліджують системні зміни в інформаційну епоху, таких як, наприклад, З. Бауман, У. Бек, Е. Гідденс, М. Кастельс, Е.Тоффлер, Т. Фрідман, Ф. Фукуяма та ін. Вітчизняні науковці демонструють великий інтерес до дослідження впливу цифрових змін у площині міжнародних відносин, спираючись на передовий досвід нашої країни у сфері процесів цифровізації, а саме: Н. Вінникова, Т. Краснопольська, Т. Мірошніченко, І. Милосердна, М. Окладна, І. Прокопенко, О. Сегеда, І. Стеценко, Г. Федорова, О. Фісун, І. Шевель та ін.. Актуальним, на наш погляд

є підхід до дослідження цієї проблематики, що акцентує увагу на поєднанні формальних та сутнісних критеріїв, задля дослідження того, як взаємодія сучасних технік та технологій діяльності із аксіологічними складовими впливає на формування важливих напрямків діяльності держави, а саме – дипломатії. Метою статті є розглянути цифрову дипломатію як засіб стратегічної комунікації держави. Новітні тенденції у дипломатичній сфері отримали визначення – цифрова дипломатія (електронна), або медійна. Для вирішення дипломатичних завдань у межах цифрової дипломатії активно використовуються можливості мережі інтернет, інформаційно-комунікаційних технологій у цілому. Сьогодні соціальні мережі, нові медіа, технології штучного інтелекту стають інструментами просування завдань дипломатії та одночасно є засадами формування новітнього політичного простору, великою мірою віртуалізованого, де досягання цілей пріоритетно залежить від ефективного продукування та контролю ціннісних смислів та культурних кодів суспільств та спільнот. Значний інтерес становить напрямок дослідження зазначеної проблеми українських дослідниць Т. Мірошніченко та Г. Федорової щодо базових умов становлення цифрової дипломатії сьогодні: підтримання привабливості образу (політичного) держави, зокрема, перших осіб, впливових політичних лідерів, як всередині країни, так і за її межами; конструювання успішного політичного позиціонування тих, хто приймає суспільно значущі політичні рішення; супровід та забезпечення впливовості, авторитетності державних та суспільних зовнішньополітичних проєктів; спрямування на демонстрування готовності формувати стосунки на основі довіри та відкритості; втілювати цінності того суспільства, чий інтереси цифрова дипломатія представляє (Мірошніченко, Федорова 2021: 60).

Сучасне розуміння влади як здатності створювати нові культурні коди, пояснює важливість того, що площина формування ціннісних смислів не може бути поза межа-

ми зусиль цифрової дипломатії. Ціннісно-комунікативні можливості сьогодні використовуються задля конструювання, часто віртуальної, нової політичної реальності. Наприклад, раціонально осмислений політичний процес заміщується віртуальним, штучно сконструйованим, відповідно до вподобань масового споживача та досить далеким від реальності. Засоби передачі, обробки знань, комунікативні канали, інформаційні мережі стають стратегічно значущими у процесах розподілу та реалізації влади як всередині суспільств, так і у міжнародній сфері, у глобальному вимірі. Пошук оптимального балансу сил (владних інтересів, воль до влади), раціональна координація влади опиняється під впливом цих чинників. Слід враховувати, що цей вплив характеризується амбівалентним характером: влада є системоутворювальним стрижнем суспільства, через котрий реалізується керування селекцією можливостей. Трансформації влади в цифрову епоху потребують адекватних та ефективних відповідей на запити з боку суспільства, його політичної сфери та від усіх суб'єктів дипломатії, тим більш у новій цифровій якості.

Нова якість влади полягає у тому, що вона перестає бути інституціонально локалізованою, лине до анонімності, невизначеності, невловимості. Спроможність до нелінійного політикотворення, мережева гнучкість, динамічне поєднання у процесах взаємодії, прийняття політичних рішень, принципів горизонтальності та вертикалізму, врахування завдань гармонізації, нестійкої рівноваги стратегічних і тактичних, цілепріоритетних та кон'юнктурних завдань, аксіологічних смислів, конкурентоспроможних іміджів переважають над класичним вертикалізмом, часом неповоротких, консервативних бюрократичних машин. Цифрова дипломатія реалізується у новітньому суспільно-політичному просторі, де боротьба навколо культурних кодів суспільства породжує турбулентність політичних процесів, кризи, що, на жаль, має ознаки перманентності. Саме на такі висновки, щодо сфери міжнародної взаємодії налаштовує влучне визначення З. Баумана щодо сучасності як «плинності», де навизначеність, а, отже, і ризики, нестабільність, латентність та нескоординованість дій центрів сили (влади), кількість котрих значно зросла порівняно з індустріальною епохою. Трансформації влади в цифрову епоху потребують адекватних та ефективних відповідей з боку політичної сфери і від усіх суб'єктів дипло-

матії, тим більш у новій цифровій якості. Це, наприклад, передбачає ефективне використання нових інформаційних каналів, продукування змісту комунікацій, обираючи конструктивні для суспільної взаємодії аксіологічні смисли. Безперечно, у цьому процесі значну роль відіграють мережеві спільноти та організації. Один із важливих викликів у цьому напрямку пов'язаний із зростанням проявів боротьби за досягнення інформаційного домінування, із обопільним намаганням скорочення інформаційного простору для протиборчих сторін.

Цифровізація життя впливає на практику дипломатії, тобто на інститути та процеси, за допомогою яких держави та інші міжнародні актори спілкуються та представляють себе та свої інтереси один перед одним. Електронний уряд, електронна участь, поява великих баз даних, порядок денний кібербезпеки та цифрова трансформація – все це є частиною мінливого ландшафту дипломатії. Кожне з них допомагає нам зрозуміти, якою мірою оцифровування впливає на все більш взаємопов'язані внутрішні та міжнародні політичні середовища. Це може мати як позитивні, так і негативні наслідки (Hocking, Melissen 2016: 13). Ще у 1960-х роках колишній американський дипломат Е. Галліон назвав публічну дипломатію елементом головної мети дистанціювання зарубіжної урядової інформаційної діяльності від терміна «пропаганда», який набув негативного відтінку (Manor 2018). Хоча під час «холодної війни» публічна дипломатія розглядалась саме як інструмент пропаганди в умовах ідеологічного протиборства. І багато дослідників пов'язували підхід президента Р. Рейгана щодо місця публічної дипломатії в національній зовнішньополітичній стратегії США з розвалом радянського блоку (Сегеда 2020: 140).

Зараз публічна дипломатія розглядається як прозорий засіб, за допомогою якого суверенна держава спілкується з громадськістю в інших країнах, спрямований на інформування та вплив на зарубіжну аудиторію з метою просування національних інтересів та своїх зовнішньополітичних цілей. У цьому традиційному поданні публічна дипломатія сприймається як невід'ємна частина міждержавної дипломатії, під якою розуміється ведення офіційних відносин, зазвичай, у приватному порядку, між офіційними представниками (лідерами і дипломатами), які представляють відповідні уряди. У цьому сенсі публічна дипломатія включає такі види

діяльності, як освітні та наукові обмінні програми для вчених і студентів; програми для відвідувачів різних курсів, що сприяють розвитку; мовна освіта; культурні заходи та обміни; радіо- і телемовлення.

Підвищенню інтересу до публічної дипломатії останніми роками сприяли концептуальні розробки в інших сферах суспільствознавства. Поняття маркетингу та зв'язків із громадськістю, такі як брендинг, були включені вченими в галузі громадської дипломатії з великим успіхом для якнайбільшого охоплення сфери комунікації країн, регіонів та міст. Так само концепція «м'якої сили», розроблена вченим-міжнародником Джозефом Наєм, для багатьох стала основною концепцією в дослідженнях публічної дипломатії. Він визначає «м'яку силу» як здатність отримувати бажане з допомогою залучення, а не примусу чи шляхом спонукання до відповідності винагородами (Nye 2007: 4). Іншими словами, «м'яка сила» – це дії, за допомогою яких культурні цінності, ідеали та стратегія політичного актора викликають повагу чи близькість цінностей з боку інших акторів. Таким чином, «м'яка сила» стала розглядатися як ресурс, а публічна дипломатія – як механізм, спрямований на використання ресурсів «м'якої сили» (What is Public Diplomacy? 2021), серед яких основні – це ЗМІ, засоби комунікацій, культурні, просвітницькі, спортивні, освітні та інші заходи за повної або часткової державної підтримки. Вони спрямовані на формування як суспільної думки, так і образу країни у позитивному вимірі за кордоном. Для нової публічної дипломатії важливою технологією, що включає різні інструменти, стала саме цифрова дипломатія. Її розвиток пов'язаний зі зростанням впливу соціальних медіа у житті суспільства та їх інклюзією у сферу політики. Специфіка цифрової дипломатії постає у тому, що вона відкриває державним та недержавним акторам широкі можливості у максимально короткі терміни поширювати свою позицію на значну аудиторію, сприяти її долученню до проблематики, отже, отримувати швидко реакцію, оперативну на неї реагувати (Краснопольська 2022: 14).

Імплементуючи державну політику в інформаційний простір, міністерства закордонних справ, дипломатичні представництва, консульства та вищі посадові особи (або відповідні служби, що відповідають за даний напрям роботи) отримують можливості розширити межі власного впливу та отримати

зворотній зв'язок про настрої громадянського суспільства, фактично прибираючи кордони в спілкуванні із громадськістю (Окладна, Стеценко 2020: 14).

Цифрова дипломатія є складною сумішню подій у «офлайновому» міжнародному політичному середовищі та новому «онлайн-новому» вимірі, і ті, хто не розуміють важливості мережних зв'язків як основи дипломатичної практики, включно з потребою в розширеній в ній участі, не зможуть досягти розуміння дипломатії в епоху цифрових технологій. Однак уряди не повинні спокушатися досягненнями цифрової ери, які ґрунтуються на технологічному детермінізмі.

Інновації в комунікаційних технологіях залежать насамперед від факторів навколишнього середовища. Цифрову дипломатію інколи ототожнюють із публічною дипломатією, але вона також включає ряд інших точок зору:

a) зміна порядку денного зовнішньої політики: з питаннями швидкості, зменшення контролю над подіями та порядком денним; і з робочими процесами та організаційними структурами, адаптованими до мережевої дипломатії в епоху цифрових технологій;

b) управління знаннями: проблема ефективного управління даними, включно з великими базами даних, і найкращого використання ресурсів;

v) надання послуг: використання цифрових ресурсів для виконання консульської роботи та управління кризовими ситуаціями;

d) кіберпрограми: цифрова дипломатія як набір проблем і сценаріїв переговорів: наприклад, свобода Інтернету, управління Інтернетом і кібербезпека (Hocking, Melissen 2016: 21-22).

Відповідно до висновків М. Г. Окладної, цифрова дипломатія в широкому вимірі – це використання мережі Інтернет, її можливостей, різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій задля вирішення широких дипломатичних завдань. Дослідивши сутність цифрової дипломатії, можна зазначити напрямки, де вона може виступити ефективним ресурсом: а) у галузі управління інформацією; в) цифрова дипломатія дозволяє аналізувати значні обсяги інформації, щоб використовувати їх у політичних прогнозах та стратегічному плануванні. Важливим інструментом реалізації цифрової дипломатії стали соціальні мережі. Їх можливості містяться у тому, що власники акаунтів є одночасно як постачальниками, так і

споживачами, а також розповсюджувачами інформації. Facebook-дипломатія, Twitter-дипломатія формують сприятливе інформаційне середовище задля просування національних інтересів, досліджень простору громадської думки, вирішення важливих суспільних проблем через роботу із цільовими групами (Окладна, Стеценко 2020: 14).

Отже, стратегічна комунікація та, зокрема, публічна дипломатія націлені на громадську думку і громадянське суспільство з метою донесення позиції та цінностей держави до зовнішнього світу. Неминуче будь-яка зовнішня дія потребує інструментів, що дозволяють відповідному актору перебувати в тісному та постійному контакті з зростаючою кількістю учасників міжнародних відносин, таких як корпорації, культурні та наукові установи і, звичайно ж, громадськість загалом. Публічна дипломатія дозволяє більш ефективно оприлюднювати та просувати позиції держави з основних міжнародних питань та її основні ініціативи. Цифрова комунікація є ключовим інструментом для дипломатичної роботи. Вона є частиною публічної дипломатії та реалізується як на суспільному рівні, та і на державному, зокрема, міністерств закордонних справ, на веб-сайтах та профілях у соціальних мережах інших державних установ та посадових осіб, а також через мережу дипломатичних місій. У сфері зовнішньополітичної діяльності соціальні мережі не є засобом факультативного використання, а неминучим і незамінним засобом комунікації. Таким чином, цифрова дипломатія не є альтернативним чи додатковим способом виконання дипломатичної роботи. Цифрова комунікація є її невід'ємною частиною, і на цьому тлі соціальні мережі є найбільш безпосередній і значимий інструмент. Вони також є вирішальним важелем у галузі публічної дипломатії, стратегічних комунікацій

та боротьби з дезінформацією (Public and digital diplomacy 2022).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сегеда, О. 2020. Цифрова дипломатія України як елемент нової публічної дипломатії. *Політикус*. 3: 139-147.
2. Мірошниченко, Т., Федорова, Г. 2021. Цифрова дипломатія як сучасний комунікаційний інструмент міжнародних відносин. *Грани* Том 24. № 12: 58-65.
3. Hocking, B., Melissen, J. 2016. Diplomacy and Digital Disruption. *Rethinking International Institutions. Diplomacy and Impact on Emerging World Order* /Editors Wilhelm Hofmeister J.M. Konrad-Adenauer-Stiftung. The Hague : 13-22. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=6b0af571-ded6-6bf0-60d2-e58247c7c02c&groupId=252038
4. Nye, J. S. 2007. Squandering the U.S. 'Soft Power' Edge. *Front Lines. International educator* : 4-6. URL: https://www.nafsa.org/sites/default/files/ektron/files/underscore/frontlines_jan_feb.pdf
5. Manor I. The Digitalization of Diplomacy: Toward Clarification of a Fractured Terminology. *DigDiploROx Working Paper No 2* (Jan 2018). URL: <https://www.qeh.ox.ac.uk/sites/www.odid.ox.ac.uk/files/DigDiploROxWP2.pdf>
6. What is Public Diplomacy? 2021. *USC Center of Public Diplomacy*. University of Southern California. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/page/what-is-pdf>
7. Краснопольська, Т.М., Милосердна, І.М. 2022. Цифрова дипломатія як основа нової публічної дипломатії. *Актуальні проблеми політики* 69: 13-20.
8. Окладна, М.Г., Стеценко, В.Ю. 2020. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. *Право та інноваційне суспільство* 2(15): 13-17.
9. Public and digital diplomacy. Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación. 2022 URL: <https://www.exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Paginas/DiplomaciaPublicaDigital.aspx>

Стаття надійшла до редакції 28.03.2024

Стаття рекомендована до друку 2.05.2024

Valery Kononenko

Doctor of Law Sciences, Professor of the Department of International Law and the rights of the European Union, State Tax University.

31, Universytetska St., Irpin, 08205, Kyiv region, Ukraine;

Associate Professor of the Department of International Relations,

Education and Research Institute "Karazin Institute of International Relations and Travel Business", V. N. Karazin Kharkiv National University,

4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

advokatkononenko@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-6461-7072>

Tetiana Komarova

Doctor of Political Sciences, Professor in the Political Science Department,
V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
Professor in the Philosophy Department, Kharkiv National University
of Radio Electronics, 7, Nauki avenue, Kharkiv, 61166, Ukraine
t.komarova@karazin.ua; tatyana.avksentiyya@nure.ua, <http://orcid.org/0000-0002-7243-249X>

DIGITAL DIPLOMACY AS A MEANS OF STRATEGIC STATE COMMUNICATION

The problem of digital diplomacy as a means of strategic communication of the state is considered. The authors consider different approaches to defining this phenomenon. Digitization of social processes affects diplomacy and its practical implementation. The changes concern institutions and mechanisms through which states and other international actors realize their interests. Attention is paid to such components of modern diplomacy as large volumes of information and databases, e-government, e-participation, cyber security, and digital transformation. The article combines an analytical view of modern diplomacy with the disclosure of the conditions of the information age, which shape the directions and fundamental tasks of modern development. It was determined that transformations of power regarding the priority of production and control of value meaning and cultural codes of society, should be taken into account by digital diplomacy, with the involvement of a wide range of subjects from both the state and non-state spheres. The article is devoted to the specific issues of challenges to political decision-making processes in the field of digital diplomacy: virtualization of social and political processes, the state of uncertainty, instability, fluidity in the global space, latency, uncoordinated influence of centers of power (power), the circle of which has significantly expanded, the struggle for informational dominance, for reducing the information space and opportunities of opponents.

The authors note that knowledge, values, cultural codes of societies, communication channels, new media, and information networks are becoming strategically significant in international activities.

Since the new quality of power is that it increasingly gets rid of institutional localization, anonymity, network flexibility, capacity for non-linear policy-making, principles of horizontality and verticalism, taking into account the tasks of the unstable balance of the principles of horizontality and verticalism, strategic and tactical, priority and conjunctural tasks, axiological meanings, and competitive images give modern actors of world politics great advantages.

Keywords: *digital diplomacy, power, state, public diplomacy, political transformations, institutions, processes, international relations, political subjects, values.*

REFERENCES

1. Szeged, O. 2020. Digital diplomacy of Ukraine as an element of new public diplomacy. *Politician* 3: 139-147 (in Ukrainian)
2. Miroshnychenko, T., Fedorova, G. 2021. Digital diplomacy as a modern communication tool of international relations. *Grani* Volume 24. No. 12: 58-65 (in Ukrainian)
3. Hocking, B., Melissen, J. 2016. Diplomacy and Digital Disruption. *Rethinking International Institutions. Diplomacy and Impact on Emerging World Order* /Editors Wilhelm Hofmeister J.M. Konrad-Adenauer-Stiftung. The Hague: 13-22. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=6b0af571-ded6-6bf0-60d2-e58247c7c02c&groupId=252038
4. Nye, J. S. 2007. Squandering the U.S. 'Soft Power' Edge. *Front Lines. International educator* : 4-6. URL: https://www.nafsa.org/sites/default/files/ektron/files/underscore/frontlines_jan_feb.pdf
5. Manor I. The Digitalization of Diplomacy: Toward Clarification of a Fractured Terminology. DigDiploROx Working Paper No 2 (Jan 2018). URL: <https://www.qeh.ox.ac.uk/sites/www.odid.ox.ac.uk/files/DigDiploROxWP2.pdf>
6. What is Public Diplomacy? 2021. *USC Center of Public Diplomacy*. University of Southern California. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/page/what-is-pdf>
7. Miroshnychenko, T., Fedorova, G. 2021. Digital diplomacy as a modern communication tool of international relations. *Grani*. Vol. 24. No. 12: 58-65 (in Ukrainian)
8. Okladna, M.G., Stetsenko, V.Yu. 2020. The role of digital diplomacy in the state's modern foreign policy. *Law and Innovative Society* 2(15): 13-17 (in Ukrainian)
9. Public and digital diplomacy. Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y Cooperación. 2022 URL: <https://www.exteriores.gob.es/en/PoliticaExterior/Paginas/DiplomaciaPublicaDigital.aspx>

The article was received by the editors 28.03.2024.

The article is recommended for printing 2.05.2024.